

**Близнюкова О.М.,**  
*викладач кафедри практичної психології*  
*Центральноукраїнського державного педагогічного*  
*університету імені Володимира Винниченка*  
*(м.Кропивницький)*

## **ПІДГОТОВКА РОВЕСНИКІВ-ФАСИЛІТАТОРІВ ЯК ЗАСІБ ЗАПОБІГАННЯ КОНФЛІКТАМ У ПІДЛІТКОВОМУ ВІЦІ**

Актуальність теми дослідження зумовлена необхідністю підтримки підлітків в умовах недостатньої соціальної зрілості особистості в підлітковому віці, зростанням чисельності дітей, поведінка яких характеризується проявами конфліктності, агресивності, жорстокості, неврівноваженості.

На думку Р.Бернса, в підлітковому та юнацькому віці вимоги, що виходять від соціального середовища (батьків, вчителів, однолітків), можуть видаватися взаємосуперечливими. Зміна ролей, необхідність прийняття важливих рішень щодо ціннісних орієнтацій, способу життя, можуть викликати статусну невизначеність та конфлікти.

Увага психологів соціально-психологічної традиції зосереджена на дослідженні міжособистісних конфліктів. Аналізуючи причини внутрішньоособистісних конфліктів, особливу увагу приділяють соціальній життєдіяльності індивіда та її категоріям “роль”, “статус”, “рольовий конфлікт”, “рольова невизначеність”, “соціальні очікування”.

Варто зазначити, що підлітки хочуть мати право робити власний вибір, проявляти свою незалежність, вступаючи в дискусії з дорослими, однак, при цьому, свобода повною мірою їм не потрібна. Ті з підлітків, кому надається повна свобода, відчують тривогу та не мають впевненості щодо користування цією свободою. Така позиція є передумовою конфлікту та відображається в особливостях поведінки підлітка.

З метою досягнення освітніх цілей, створення позитивного, мотивуючого до навчання та активного життя у середовищі стану, психологами використовуються різноманітні стратегії впливу. Існуючі напрямки превентивної та корекційної роботи ґрунтуються переважно на адміністративно-авторитарних підходах до підлітка як до об'єкта виховання. Але оскільки в підлітковому віці ровесники виявляються більш впливовими ніж дорослі, логічним в ситуаціях життєвих негараздів є звернення за порадою та підтримкою до друзів, а не до професійних психологів. Безперечно, однолітки не можуть замінити ліцензованих та сертифікованих професіоналів, але спроможні урізноманітнити сферу послуг, що їх забезпечують спеціалісти. Отже, підготовка ровесників-фасилітаторів може стати ефективним засобом розширення діапазону можливостей підлітків щодо пошуку адекватного вирішення проблем, запобігання конфліктам, розв'язати які можна за допомогою навчання підлітків навичкам конструктивного, безконфліктного, толерантного спілкування та групової фасилітації.

Необхідно підкреслити, що в шкільному середовищі підлітки-фасилітатори можуть допомагати адаптуватись в новій школі та освітньому середовищі, пристосовуватись до нових умов навчання, ідентифікувати проблеми, вирішувати конфлікти та сприяти покращенню комунікативної взаємодії.

Слід зауважити, що фасилітатори можуть виступати медіаторами. Водночас, у медіаторській процедури є багато спільного з технологією фасилітації. Медіацію (від англ. mediate – встати між, посеред; принести мир) слід сприймати як цілеспрямоване втручання, яке може спочатку ослабити конфлікт, потім підготувати підґрунтя для прийняття зважених рішень, та вирішити проблему. Навіть, якщо не всі елементи суперечки обговорюються, учасники отримують можливість краще зрозуміти актуальність конфлікту та перевести його на керований рівень. Медіаторська діяльність спрямована на усвідомлення конфлікту з точки зору актуальної інформації, нормалізацію відносин між конфліктуючими сторонами та розв'язання їхніх проблем, хоча її результатом може бути і трансформація, тобто бачення проблеми і себе в ній з протилежної позиції.

Основною метою фасилітації (від англ. facilitate – полегшити, активізувати, допомогти) є підвищення групової ефективності, насамперед, за рахунок покращення процесу групової роботи. Під процесом розуміються форми та способи взаємодії, а саме, як члени групи розмовляють між собою, як вони знаходять загальне розуміння проблем, як приймають рішення та розв'язують конфлікти. Сучасна психологічна наука трактує роль фасилітатора як спеціаліста-координатора, модератора для узгодження тем та питань, що потребують вирішення, організації відповідних умов для обговорення проблеми, створення вільної, творчої атмосфери для обміну думками та прийняття рішення. Перелік навичок та вмінь, якими повинен володіти фасилітатор, включає вміння уважно слухати та спостерігати, налагоджувати просту та ясну комунікацію, аналізувати та синтезувати інформацію, створювати модель ефективної поведінки, забезпечувати зворотній зв'язок між учасниками процесу, відслідковувати та оптимізувати індивідуальні способи поведінки, заохочувати зусилля членів групи, бути толерантним [3].

Слід зазначити, що з одного боку, метою фасилітатора є вирішення певного конфлікту в групі та допомога учасникам прийти до згоди, яка б усіх влаштувала. З іншого боку, перелік функцій фасилітатора може бути ширшим та включати узгодження думок у групі, допомоги у визначенні шляхів вирішення проблеми, демонстрації різноманітних методів прийняття рішень, тобто сприяння підвищенню групової ефективності. Необхідно створити такий процес та умови співпраці, за яких утворюється можливість почути один одного, усвідомити, що є підґрунтям до різних думок та позицій, зрозуміти аргументи, проаналізувати інші можливі рішення.

Отже, ровесники-фасилітатори допомагають своїм одноліткам вирішувати проблеми, надаючи емоційну підтримку в різноманітних ситуаціях. До прийомів надання підтримки належать: позитивне підбадьорювання, наголошення акцентів на сильних сторонах учасників, заохочення підлітків до

вдосконалення, позитивна реінтерпретація поведінкових проявів, підтримка старань і зусиль. За даними Американської Національної Асоціації Ровесників-Помічників (NRNA), така підтримка однолітків сприяє зменшенню агресивних тенденцій, пом'якшенню конфліктних ситуацій. Експерти з міжнародної асоціації фасилітаторів (IAF) нараховують більше п'ятисот методів та технік фасилітації. При цьому в практиці організації групової роботи найбільш популярними є методи та техніки для збору інформації з метою дослідження проблем і генерації ідей та техніки, пов'язані з прийняттям рішень.

Відтак, ровесники-фасилітатори виступають автентичними особистостями та є прикладом для наслідування. Однолітки вважають їх надійними та відповідальними, такими, кому можна довіряти. В ідеалі професійний фасилітатор не тільки допомагає групі прийняти рішення в конкретній ситуації, але також в процесі обговорення та прийняття рішень навчає членів групи навичкам фасилітації. Таким чином, залежність групи від фасилітатора поступово послаблюється, в перспективі група може зберігати досягнутий рівень групової ефективності без його допомоги.

Варто відзначити, що допомагаючи своїм одноліткам, підлітки-фасилітатори також підвищують власну самовпевненість та потенціал до саморозвитку, спроможність розв'язувати конфлікти та проблемні ситуації. Отже, володіння підтримуючим стилем соціальних відносин передбачає особистісне зростання, формування відчуття внутрішньої свободи та активної життєвої позиції, здатність здійснювати підтримуючий, підсилюючий вплив на іншу людину, сприяти її успішності.

### **Література:**

1. Кондрашихіна О.А. Формування здатності до фасилітативних впливів у майбутніх практичних психологів. – Дис. канд.психол.наук: 19.00.07. (педагогічна та вікова психологія) – К., 2004. – 188 с.
2. Тимонина Л.И. Социально-педагогическая фасилитация учебной деятельности неуспевающих школьников-подростков. – Дис. канд.пед.наук: 13.00.02. – Кострома, 2002. – 212 с.
3. Чумиков А.Н. Ведение переговоров: стратегия, коммуникация, фасилитация, медиация. – М., Изд-во “Университетский гуманитарный лицей”, 1997. – 166 с.
4. Schwarz Roger M. The Skilled Facilitator/ Practical Wisdom for Developing Effective Groups. – Jossey-Bass Publishers, San Francisco, 1994.
5. [www.oureverydaylife.com](http://www.oureverydaylife.com).